

Effekterna av de statliga stabilitets- åtgärderna

2009-08-31

– Åttonde rapporten 2009

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	2
Fi:s uppdrag	2
BANKERNAS FINANSIERINGSKOSTNADER	4
Marknadsräntornas utveckling	4
Bankernas emissioner av värdepapper	5
Bankernas inlåning från allmänheten	6
Likviditetskostnaden/bankernas finansieringsstrategi	6
BANKERNAS UTLÅNINGSRÄNTOR	8
Bankernas utlåningsräntor	8
UTLÅNINGSTILLVÄXTEN	10
Utlåningstillväxten den senaste månaden	10

Rapporten är återrapportering enligt uppdrag i Finansinspektionens regleringsbrev för 2009 och framtagen efter samråd med Riksgälden.

Sammanfattning

Sedan FI började rapportera om effekterna av stabilitetsåtgärderna i november 2008 har utlåningen till allmänheten ökat, trots minskad ekonomisk aktivitet. Hushållen har varit drivande i utlåningstillväxten medan utlåningen till företag minskat under 2009. Samtidigt har ränteläget sänkts kraftigt och de räntor som företag och hushåll möter är mycket lägre än före finanskrisen.

I juli steg utlåningen till hushåll samtidigt som utlåningen till företag fortsatte att minska. Tillväxttakten i utlåningen till företag på årsbasis var 3,6 procent i juli, och till hushåll 7,9 procent.

En av de effekter som FI såg framför sig i höstas var att marginalen som bankerna tar ut i både inlåning och utlåning inte skulle återgå till de låga värden som rådde före krisen. Det är också den utveckling som FI ser utifrån bankernas inrapportering.

Under våren och sommaren har villkoren på de finansiella marknaderna förbättrats. Kreditpremier och likviditetspremier har sjunkit och det låga ränteläget har sänkt bankernas finansieringskostnader. Marknadsfinansieringen via obligationer och certifikat ökade under våren och sommaren. Emissionerna på längre löptider har ökat under våren. Även Riksbankens utlåning till bankerna på löptider upp till ett år har underlättat bankernas finansiering.

Bakgrund

Till följd av den internationella finanskrisen beslutade staten om olika åtgärder som minskar riskerna för inlåningskunder och andra långivare till banker och kreditinstitut (nedan banker):

- *Införandet av en stabilitetsfond.* Genom en ny lag har regeringen fått möjlighet att med kort varsel lämna stöd i olika former till kreditinstitut. Stöd får lämnas till banker med säte i Sverige och för att motverka en risk för allvarlig störning i det finansiella systemet i landet.
- *Garantiprogram för bankers upplåning.* De banker som så önskar kan, mot en garantiavgift, avtala med staten om en garanti för nyupplåning. Programmet gäller under en begränsad tid. Garantin innebär att staten träder in om inte banken kan betala.
- *Utvidgad insättningsgaranti.* I princip all inlåning upp till 500 000 kronor omfattas numera av insättningsgaranti.
- *Likviditetsstödjande åtgärder.* Riksbanken och Riksgälden har på olika sätt stöttat bankernas tillgång till finansiering genom likviditetsstödjande åtgärder.
- *Kapitaltillskottsprogram.* Bankerna kan ansöka om kapitaltillskott hos staten. Programmet omfattar maximalt 50 miljarder kronor.

Åtgärderna bör kunna bidra till att minska effekterna på ekonomin i stort av oron på de finansiella marknaderna. Samtidigt finns också långsiktiga risker med denna form av statlig garanti för bankverksamhet. Den viktigaste risken är sannolikt att marknadsdisciplinen försvagas – sannolikheten för att insättare eller andra långivare ska förlora pengar blir med åtgärderna mycket låg, även om banken skulle misskötas. Mer välskötta banker och banker med en lägre risk kommer därför inte att gynnas i form av lägre finansieringskostnader i samma utsträckning som om de statliga åtgärderna inte fanns på plats. Kostnaderna för att öka risktagandet minskar liksom incitamenten för att investera i riskkontroll. Incitament för långivare och insättare att kritiskt granska olika banker minskar också. FI följer noga utvecklingen kring detta samt övriga effekter av de statliga åtgärderna.

De negativa effekterna av stabilitetspaketet ska dock inte överdrivas. Redan innan dessa åtgärder beslutades fanns förhållandevis starka förväntningar från finansiärer och insättare att deras medel var skyddade – framför allt i de större bankerna.

FI:s uppdrag

Regeringen har uttryckt att avsikten med stödet till det finansiella systemet är att det ska komma även hushåll och företag till del. FI:s uppdrag innebär:

- Granska att de åtgärder som beslutats i samband med lagen om statligt stöd till kreditinstitut också kommer hushållen och företagen till del
- Granska att kreditinstituten inte utnyttjar garantierna på ett otillbörligt sätt
- Granska utvecklingen av institutens utlåning i andra länder

Viktiga datum*2008*

- 13 juli De amerikanska bostadsinstituten Fannie Mae och Freddie Mac övertas av den amerikanska staten
- 15 september Lehman Brothers ställer in sina betalningar och ansöker om konkurskydd enligt chapter 11
- 18 september Den svenska staten, i form av Riksgälden, stödjer de svenska storbankernas likviditet för första gången. Därefter följer ett antal åtgärder från Riksbanken för att underlätta bankernas likviditetssituation
- 19 september Det amerikanska räddningspaketet annonseras och godtas sedermera i något justerad version av kongressen och representanthuset
- 3 oktober
- 6 oktober Staten ändrar insättargarantin till att täcka fler konton och ett större belopp av de insatta pengarna**
- 8 oktober Det brittiska räddningspaketet presenteras
- 9 oktober Riksbanken sänker styrräntan med 0,5 procentenheter till 4,25 procent i en gemensam aktion med flertalet stora centralbanker (effektivt 15 oktober)
- 13 oktober EU tillkännager att även ett europeiskt räddningspaket kommer att införas
- 13 oktober Regeringen meddelar att ett svenskt stabilitetspaket kommer att presenteras**
- 20 oktober Regeringen presenterar utformningen av stabilitetspaketet
- 22 oktober Riksbanken sänker reporäntan med 0,5 procentenheter till 3,75 procent (effektivt 29 oktober)
- 29 oktober Riksdagen beslutar om regeringens stabilitetspaket
- 3 december Riksbanken sänker reporäntan med 1,75 procentenheter till 2,00 procent (effektivt 10 december)

2009

- 3 februari Regeringen presenterar ett svenskt kapitaltillskottsprogram**
- 11 februari Riksbanken sänker reporäntan med 1,00 procentenheter till 1,00 procent (effektivt 18 februari)
- 2 april Regeringen förlänger garantiprogrammet för bankernas upplåning till 31 oktober 2009
- 21 april Riksbanken sänker reporäntan med 0,50 procentenheter till 0,50 procent (effektivt 22 april)
- 27 maj Riksgälden lånar för Riksbankens räkning upp motsvarande 100 miljarder kronor i utländsk valuta för att återställa valutareserven.
- 2 juli Riksbanken sänker reporäntan till 0,25 procent. Riksbanken erbjuder lån om 100 miljarder kronor med fast ränta med en löptid på 12 månader.
- 9 juli Regeringen förlänger kapitaltillskottsprogrammet till 17 februari 2010.

Bankernas finansieringskostnader

Bankernas utlåningsräntor beror till stor del på deras finansieringskostnader. Finansieringskostnaderna utgörs framförallt av de direkta upplåningskostnaderna, det vill säga marknadsräntor och inlåningsräntor, men beror också på andra faktorer. De huvudsakliga övriga faktorerna är:

- Likviditetskostnaden/bankernas finansieringsstrategi
- Kapitalbehovet
- Kostnaden för kapitalet/avkastningskravet

Utvecklingen av dessa faktorer, till exempel ett högre kapitalbehov i bankerna, kan medföra att lägre marknadsräntor inte får fullt genomslag i bankernas utlåningsräntor.

I tidigare rapporter om effekterna av statens stabilitetsåtgärder har FI presenterat hur ovanstående faktorer påverkats av finanskrisen. Nedan följer en uppdatering av de förändringar som skett i marknadsräntorna och likviditetskostnaden sedan förra rapporteringstillfället.

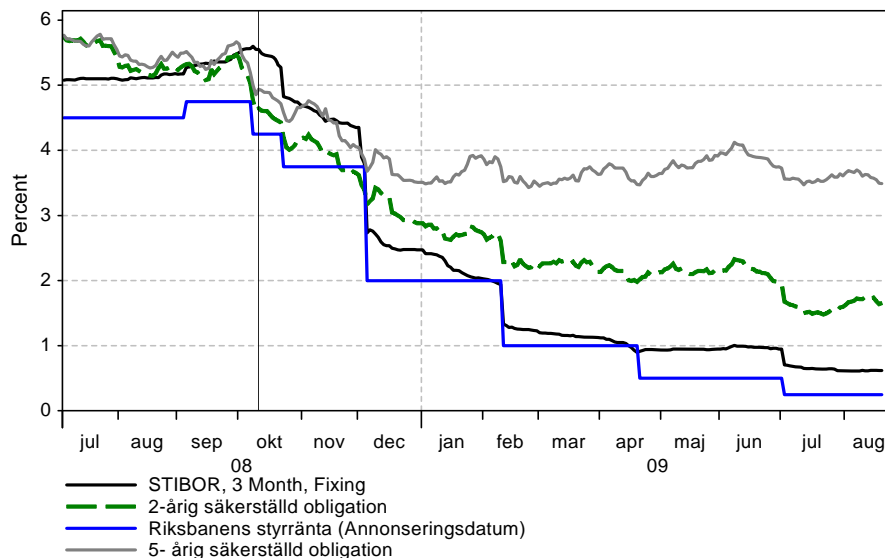
Marknadsräntornas utveckling

Avläsningsdag för marknadsräntorna samt bankernas bolåneräntor är i denna rapport genomgående den 19 augusti 2009.

Sedan Riksbanken startade sina styrräntesänkningar i oktober 2008 har marknadsräntorna också sjunkit. Den största nedgången har skett i korta marknadsräntor såsom interbankräntorna. Upplåningsräntorna för säkerställda obligationer har också sjunkit i jämförelse med nivåerna i oktober 2008 även om en viss uppgång i tvåårsräntorna har skett under sommaren. Skillnaden mellan bankernas upplåning med säkerställda obligationer och statens upplåning med statspapper har minskat under våren och sommaren.

Ränteutvecklingen för tvåårig och femårig bostadsobligation samt tremånaders interbankränta samt Riksbankens styrränta.

20080701-20090819

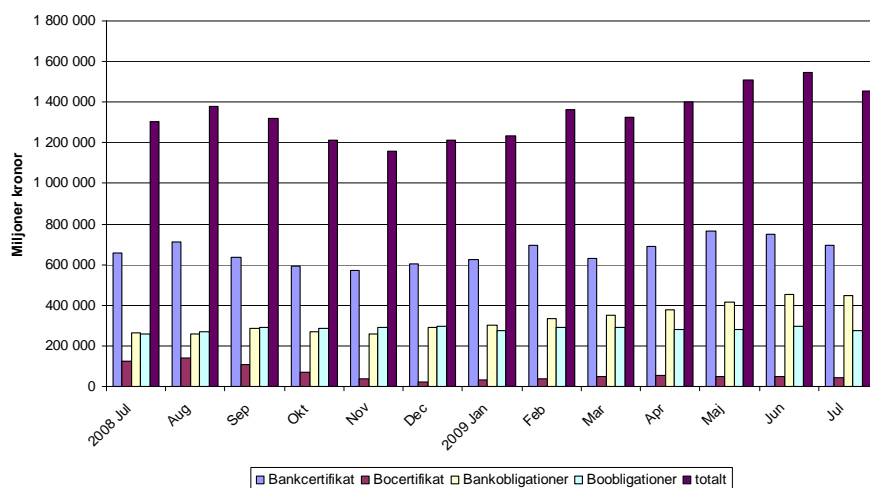
Källa: Reuters Ecowin

Bankernas emissioner av värdepapper

Bankernas möjligheter att finansiera verksamheten via olika typer av värdepapper försvårades under finanskrisen. Syftet med regeringens och Riksbankens stabilitetsåtgärder var bland annat att förbättra bankernas möjligheter att låna upp pengar i marknaden. I oktober 2008 presenterade regeringen sitt stödpaket för banker och kreditinstitut. Paketet innefattade flera delar, bland annat ett garantiprogram för bankernas upplåning. Den totala beloppsgränsen är 1 500 miljarder kronor. Den 21 augusti fanns det garantier för 318 miljarder kronor utestående, en minskning sedan den 30 juni med 26 miljarder kronor. Många av de utställda garantierna avser upplåning i utländsk valuta och därmed påverkas värdet av garantierna även av valutautvecklingen. Inga garantier har ställts ut sedan den 22 juli.

Kredit- och interbankspreddar har sjunkit samtidigt som emissionsvolymerna har ökat under våren. Bankernas upplåningen i utländsk valuta har ökat under våren. Mellan juni och juli minskade dock utestående belopp uttryckt i svenska kronor. En förklaring är att svenska kronan förstärkts mot större valutor.

Bankernas upplåning i utländsk valuta för olika finansieringsinstrument, miljoner kronor 200803-200907

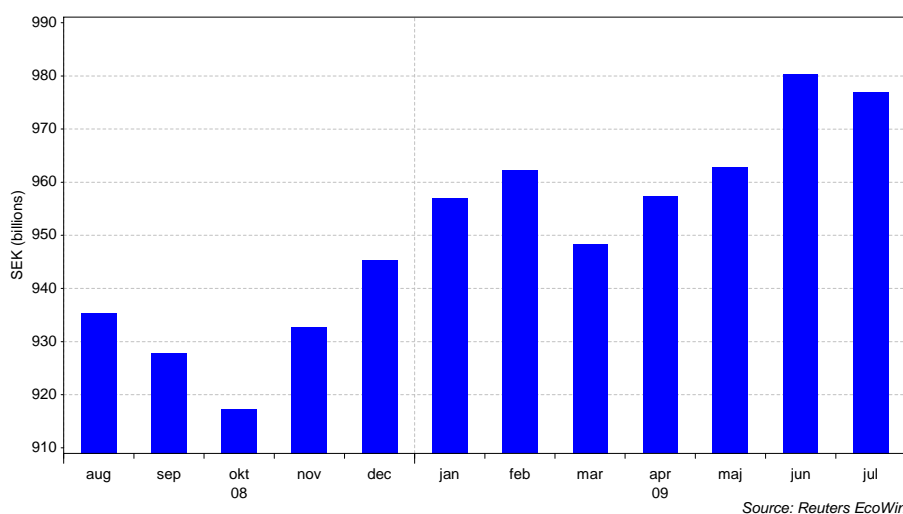
Källa: SCB Finansmarknadsstatistik

Bankernas emissioner av bostadsobligationer i den svenska marknaden har ökat sedan mars med drygt 70 miljarder kronor. Bankernas emissioner av värdepapper har skett på löptider upp till fem år. Sedan mars har de största emissionerna varit på löptider kortare än ett år, på tre år samt på fem år. Upplåningen i Riksbanken fortsätter att vara en viktig finansieringskälla för bankerna. Under juli erbjöd Riksbanken bankerna ett ettårigt lån på 100 miljarder kronor till fast ränta på 0,45 procent utöver de lån som Riksbanken kontinuerligt erbjuder till rörlig ränta på tre, sex och tolv månaders löptid. Riksbanken erbjuder också lån i amerikanska dollar. Totalt hade Riksbanken lånat ut 299 miljarder kronor per sista juli i dessa speciallån.

Bankernas inlåning från allmänheten

Bankernas inlåning från allmänheten ökade under hösten 2008. Mellan juni och juli minskade dock inlåningen från allmänheten. Bankerna erbjöd sina sparkunder en relativt hög sparränta i början av krisen. I takt med Riksbankens sänkningar av styrräntan har räntenivåerna på sparkonton sjunkit. Bankerna kan dock inte sänka inlåningsräntorna till lägre än noll procent. Det leder till att bankernas marginaler på inlåningen sjunker, det vill säga skillnaden mellan den ränta som bankerna kan få i marknaden för sina likviditetsöverskott och inlåningsräntorna minskar.

Utveckling av bankernas inlåning från svenska hushåll, miljarder kronor
200808-200907

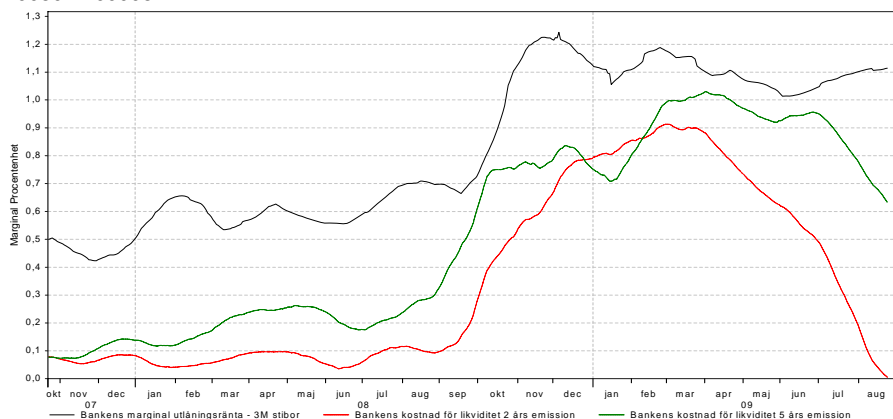

Likviditetskostnaden/bankernas finansieringsstrategi

Strukturen på bankernas upp- och inlåning sammanfaller som regel inte med deras utlåning. Bankerna har en kostnad för att omvandla upplåningen till den utlåning som kunderna efterfrågar. Genom att använda derivatkontrakt kan banken omvandla upplåningen till önskad valuta och löptid på utlåningen. Transaktionerna medför som regel kostnader för banken.

Den likviditetskras som drabbade det globala finanssystemet under hösten 2008 påverkade priset som bankerna betalar för att omvandla sin upp- och inlåning till den utlåning som kunderna efterfrågar. Före sommaren 2007, då oron på finansieringsmarknaderna började, var denna kostnad försumbar. Kostnaden steg kraftigt under hösten 2008. Under våren har kostnaden för att omvandla tvåårig upplåning till rörlig utlåning sjunkit och är nu på samma nivåer som före finanskrasen. Kostnaden för att omvandla femårig upplåning har också börjat sjunka.

Utveckling av bankernas marginal samt kostnad för likviditeten för emission av tvåårig respektive femårig obligation, rullande medelvärde 200807-200908

FI har i flera rapporter presenterat räkneexempel på kostnaden för att omvandla lång räntebindningstid till kortare, eller priset på likviditet som det också kan kallas. I räkneexemplet som FI använt sig av i tidigare rapporter lånar en bank ut pengar till en kund som köper en bostad. Kunden betalar tremånadersränta men utlåningens kapitalbindningstid är längre. När banken lånar upp pengar med tre månaders löptid tar banken likviditetsrisk. Kostnaden för banken att låna upp pengar på längre löptid (till exempel två år) och omvandla räntebetalningen till tremånadersränta har under finanskrisen medfört en kostnad. Mellan 24 juli och 19 augusti sjönk denna likviditetskostnad med cirka 0,10 procentenheter för både två och femårs löptid.

Bankernas upplåning är i regel en blandning av upplåning på olika löptider. Beroende på hur denna ser ut tar banken större eller mindre likviditetsrisk och har därmed större eller mindre marginaler i sin utlåning. Upplåningskostnaden för marknadsfinansiering skiljer sig åt för olika banker och därmed skiljer sig också bankernas marginaler.

Bankernas utlåningsräntor

Utlåningsräntorna beror förutom av de finansieringskostnader som nämns i förra avsnittet också av:

- Konkurrensen och kundernas förhandlingsstyrka
- Bankernas strategi för utlåningen

Även hur dessa två faktorer utvecklas ingår i granskningen av effekterna av stabilitetsåtgärderna. Det är dock mer troligt att regeringens åtgärder påverkar finansieringskostnaderna än ovanstående faktorer.

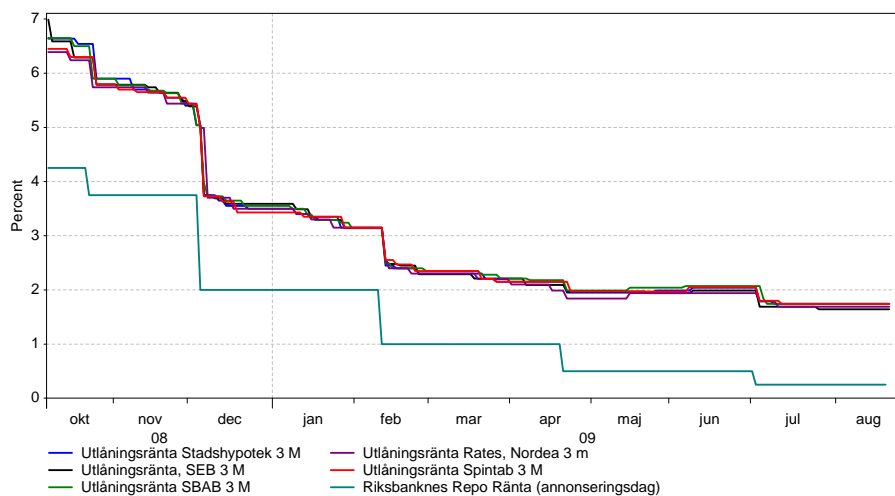
Bankernas utlåningsräntor

Utlåningsräntor till hushåll

Bankernas rörliga bolåneräntor har sjunkit i takt med Riksbankens reporäntesänkningar. Bankernas marginal mot interbankräntan (tremånaders STI-BOR) steg kraftigt i oktober och har sedan blivit kvar på en högre nivå än före krisen.

Bankernas bolåneräntor med tre månaders bindningstid

20081001-20090820

Source: Reuters EcoWin

Utlåningsräntor till företag

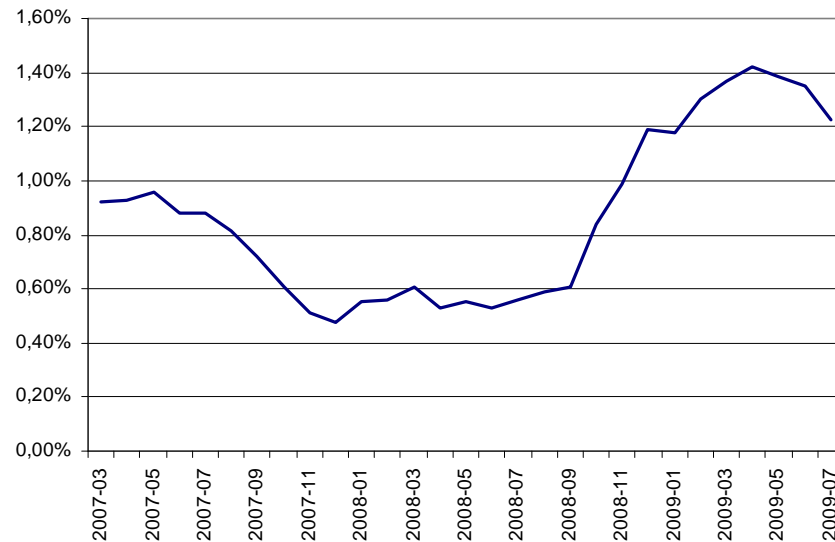
Marginalen mellan bankernas utlåningsräntor till företag och interbankräntan ökade kraftigt i oktober och marginalen är fortfarande på högre nivåer än före finanskrisen. En av de effekter som FI såg framför sig i höstas som en konsekvens av finanskrisen var att marginalen som bankerna tar ut i företagsutlåningen inte skulle återgå till de låga nivåer som gällde före finanskrisen.

Till stor del förklaras detta sannolikt av att bankerna bedömer att kreditrisken vid utlåning till företag ökat samtidigt som företagets förhandlingsstyrka försvagats.¹ Förutom att kreditrisken kan ha ökat beror de ökade margi-

¹ FI har i tidigare rapporter noterat att bankerna bedömer att kreditrisken hos företag ökat mer än kreditrisken hos hushåll.

nalerna troligen även på att bankerna numera finansierar sig med en större andel eget kapital jämfört med före finanskrisen. Eget kapital är i regel dyrare än skuldfinansiering vilket bankerna kompenserar sig för genom högre räntemarginaler.

Skillnad utlåningsräntor till företag och interbankräntan (STIBOR 3 mån) Rullande medelvärde.
200703 – 200907

Källa: Inrapportering till FI från storbankerna samt SBAB.

Utlåningstillväxten

Utlåningen till allmänheten fortsatte att öka under juli. Bilden fortsätter dock att vara tudelad, bankernas utlåning till företag fortsatte att falla i juli medan utlåningen till hushåll ökade.

Utlåningstillväxten den senaste månaden

Hushållens totala skulder ökade med 14 miljarder kronor mellan juni och juli. Nästan hela ökningen kommer från utlåningen till bostadsändamål och som uppgick till 1 484 miljarder kronor i slutet av juli. Hushållens totala lånestock uppgår till 2 241 miljarder kronor. Den årliga tillväxttakten, räknat fram till juli i år, var 7,9 procent, en stigande ökningstakt jämfört med juni då ökningstakten var 7,7 procent..

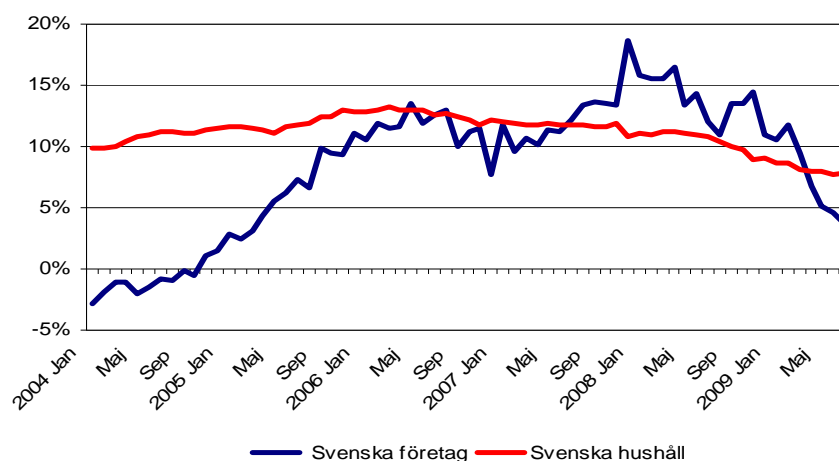
Svenska MFIs² utlåning 200712 – 200907

	200712	200803	200806	200809	200812	200901	200902	200903	200904	200905	200906	200907
Svenska icke-MFI	3 811	3 902	3 999	4 080	4 127	4 162	4 179	4 161	4 165	4 164	4 183	4 158
Företag	1 594	1 629	1 681	1 724	1 768	1 774	1 793	1 782	1 773	1 757	1 758	1 734
Hushåll	1 962	2 005	2 067	2 101	2 140	2 145	2 156	2 168	2 184	2 203	2 227	2 241
varav fastigheter	1 705	1 745	1 797	1 833	1 868	1 877	1 889	1 903	1 920	1 937	1 959	1 975
Övrigt	254	268	251	254	219	244	231	210	208	204	198	183
Utländska icke-MFI	863	855	950	1 005	1 091	1 119	1 200	1 159	1 157	1 149	1 139	1 091
Summa	4 674	4 756	4 950	5 084	5 218	5 281	5 379	5 320	5 322	5 312	5 322	5 249

Källa: SCB

Per utgången av juli 2009 uppgår utlåningen till svenska företag till 1 734 miljarder kronor, en minskning med 24 miljarder kronor sedan juni. Mätt i årstakt uppgick utlåningstillväxten till företag till 3,6 procent i juli, vilket innebär en minskning jämfört med juni då motsvarande siffra var 4,5 procent. Tillväxttakten för utlåningen till icke-finansiella företag fortsätter att avta.

Rullande årlig utlåningstillväxt 200401 – 200907

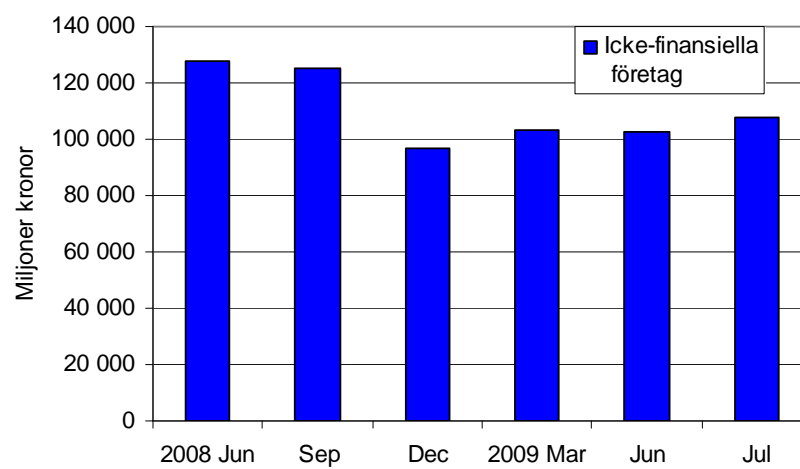

Källa: SCB

Företagen kan också låna pengar på penning- och obligationsmarknaden. Under hösten 2008 försämrades möjligheterna märkbart för företag att låna pengar i den svenska certifikatsmarknaden. Under våren har beloppen åter ökat. Mellan juni och juli steg utestående volym med cirka fem miljarder.

² Monetära finansiella institut

Företagens upplåning i certifikatsmarknaden, utestående nominella belopp
200806 – 200907

Källa: SCB